

megszállás időszaka előtérbe állította a székely népcsaládot s a székelységnek az elmúlt két évtizedben kialakult nemzetpolitikai szerepe rávilágított azokra a nemzeti feladatokra is, amelyeket a Székelyföldön és a székelység által lehet Erdélyben megvalósítani.

Azt azonban nem mernénk állítani, hogy az így kialakult közvélemény és nemzetpolitikai felfogás a megoldások rendszerének összes lényeges elemeit magába foglalná. Egyelőre csak annyi biztos, hogy a »székely kérdés« fontosságát s a vele kapcsolatos tervek végrehajtásának sürgősségét általában nem kell bizonyítani. A mezőgazdaság, állattenyésztés, erdőgazdaság és az ipar vonalán általában mindenki – székely és nem székely, székelyföldi és »külsőföldi« – megegyezik abban, hogy tervszerű beavatkozásra, nagyméretű reformra, alapos átállításra van szükség. Kormányintézkedések éppen úgy, mint a közgondolkozásra hatást gyakorló sajtó megnyilatkozásai megnyugtató módon értékelik a Székelyföld és a székely nép jelentőségét; a nemrég tartott háromszékmegyei gazdasági értekezlet pedig (vö. *Székely Nép*, 1943. április 1-i 73. sz.) arról győzött meg, hogy a felmerült tervek végrehajtására felajzott cselekvőképesség áll készen s számottevő helyi erők hozhatók mozgásba.

ÚJSZÉKELY KONGRESSZUST!

A »székely kérdés« megoldásának szükségessége örvendetesen mind szélesebb körben hódít magának híveket: a csiktusnádi Székely Kongresszus kiváló előadójának, *Kozma Ferencnek* tétele: »a székely kérdés az erdélyrészi magyarság kérdése!« – nemzetpolitikai meggyőződéssé lett s az általános magyar közvélemény – talán nem tévedünk, ha megállapítjuk – megszűnt csak a székely táj hazafiság önző érvényesülését látni a Székelyfölddel kapcsolatos tennivalók és tervek hangoztatásában. A román

Csak egyben nem vagyunk biztosak: a »székely kérdés« mai gondviselői nem szenvednek-e ugyanabban a hibában, amelyet a csiktusnádi Székely Kongresszussal kapcsolatosan megállapíthatunk s meg is állapítottunk, amikor kerek egy esztendővel előbb e lapokon a székely népfelülegről értekezünk (vö. *Hitel*, 1942. évi 1. sz.). A »székely kérdés« ugyanis nem öncélú gazdasági és társadalmi kérdés, hanem olyan *népesség- és népesedéspolitikai probléma*, amelynek van gazdasági, társadalmi és közművelődési vonatkozása. A lényeg nem az, hogy a Székelyföld elmaradt gazdasági körülmények

között él, hogy társadalmi reformra szorul, hogy közművelődése nem elég színvonalas, hanem az, hogy a gazdasági élet elmaradottsága, a társadalmi fejlődés hiányossága és a nem kellő színvonalon álló közműveltség miatt napjainkban különösképpen élessé vált az a már több, mint félévszázados *népesség- és népesedéspolitikai válság*, amelyet röviden a Székelyföld viszonylagos túlnépesültségének nevezhetünk. A megoldás lényege is tehát nem az, hogy állami vagy társadalmi beavatkozással lehet-e a gazdasági termelés kapacitását növelni, az industrializmus eszközeivel a székely társadalom belső alkatát átalakítani, vagyis a ma túlnyomó többségében östermelő székelységet az ipari foglalkozások körébe vonni, s a közműveltség emeléseivel általában biztosítani a minőségre való törekvést, a megoldás lényege is az, hogy mindezek a gyakorlati segítségek elégségesek-e ahhoz, hogy az említett népesség- és népesedéspolitikai válság megnyugtató módon és hosszú időre levezetést nyerjen, vagyis elégségesek-e ahhoz, hogy a székelyföldi viszonylagos túlnépesültség megszűnjék s *a székelység végre saját otthonában levegőhöz jusson*. Tehát a »székely kérdés« sajátságos népesség- és népesedéspolitikai probléma, amelynek szempontjából a gazdasági, társadalmi és közművelődési javaslatok csak *eszközként* veendőek számba és senki sem hiheti azt, hogy a »székely kérdés«-t oldja meg, amikor a székely közgazdaság, társadalompolitika vagy művelődéspolitika valamelyik szektorában ilyen vagy amolyan eredményt sikerült elérnie.

A csíktusnádi Székely Kongresszusnak is az volt a fő hiányossága s – véleményünk szerint – hatásának csökkentője is, hogy bámulatos alaposággal számbavette az összes életágak (östermelés, bányászat, ipar, kereskedelem, hitelélet) szimptomáit, megvizsgálta a Székelyföldön érvényesülő birtokpolitikát, foglalkozott a közművelődés és

a közegészségügy állapotával, de a népesség- és népesedéspolitikai kérdéseket csak mellesleg érintette, *Kozma Ferenc* és *Balogh Pál* szempontjaira különös figyelmet nem vetettek, sőt a kiadott jegyzőkönyv arról tanuskodik, hogy azoknak a nézete érvényesült, akik nagyobb összefüggésekre igazán nem gondoltak. Bárki fellapozhatja ezt a hétszáz nyomtatott lapra terjedő jegyzőkönyvet (*Székely Kongresszus*. Sajtó alá rendezte *Buday Barna* kongresszusi főtitkár. Bp. 1902) s a telepítés vitájának ismeretésekor pl. olvashatja, hogy »itt-hon van elég telephely«; »a székelyt nem kitelepíteni, hanem hozzátelepíteni, inkább a községben megtelepíteni szükséges«; »nem arra van szükség, hogy kitelepítsünk, hanem inkább, hogy letelepítsünk és betelepítsünk«; »a kitelepítés a Székelyföldön nem célszerű«; »az eltelepítés kérdése akadémikus jellegű s a jövő kérdése, mikor ezen a Székelyföldön majd kétszer-háromszor annyi nép lesz« stb. A Kongresszus általában elveti az »álló népfélesleg« (*néptöbbllet*) ideáját; még *Siklódy István* is, aki a faipar tárgyalásakor helyes nyomra téved s »A székely népfélesleg«-ben bemutatott népsűrűségszámítás egyik egyszerűbb módját végzi el és eljut annak felismeréséig, hogy »a Székelyföld lakossága viszonylag elég sűrű«, siet ezt a megállapítást elködösíteni azzal, hogy az iparfejlesztés sűrűbb népességet kíván, tehát »megfontolatlannak látszik, hogy a székely megyékből a nép mesterséges kitelepítésének ideje vajjon már elérkezett-e s vajjon a mesterséges kitelepítés nem fogná-e útját állani éppen a székely nép óhajtott közgazdasági fellendülésének«.

Csakhogy a székelységnek »*mozgó népféleslege*« is van. Az »álló népfélesleg« (*néptöbbllet*) nemcsak önmagában vizsgálendő, hanem a »mozgó népfélesleg«-gel való viszonylatában is. Az »álló népfélesleg« kérdése éppen azért ag-

gasztó, mert a székely élettér oly annyira zsúfolt, hogy máris tízezrek hagyják el a családi otthont, miként az a Kongresszus »kivándorlási és fürdőügyi szakosztálya«-nak vitaanyagából is kiderül. Nem lehet olyan könnyedén napirendre térni a viszonylagos népsűrűség magas fokának megállapítása fölött, hanem meg kell vizsgálni, hogy a *tervbe vett gazdasági reform a népfelteslegnek ezt a részét is le tudja-e kötni, képes lesz-e erőteljesen hatni a székelység hanyatló népmozgalmára s megóvja-e a székely népszaporulatot az aggasztó visszafejlesztéstől.* A kongresszusiak egyáltalán nem foglalkoznak ezekkel a kérdésekkel, pedig itt van a lényeg. Az élettér *vertikális* tágítása, a jövedelmezőképesség növelése a mezőgazdasági, állattenyésztési és erdőgazdasági termelés fokozásával, illetve az iparosítással elérheti-e a végső célt: a székely levegőhöz juttatását, vagy pedig csak részben tudja ezt a célt szolgálni s emellett gondolni kell a kitelepítésre is, vagyis az élettér *horizontális* bővítésére. A kongresszusiak nem veszik számba, hogy a mezőgazdasági, állattenyésztési és erdőgazdasági beavatkozás minő mértékű lehet s az iparosításnak minő akadályokkal kell megküzdenie; csak *részletekben* gondolkodnak s ezért a sok magas előadás és hozzászólás ma már nagyobb részében csak *elméleti* jelentőségű.

Ámde ki-ki seperjen a maga háza előtt!

A Székely Kongresszust éppen csak példának idéztük fel, nem róluk, hanem *rólunk* van most szó, akik szintén azon törjük a fejünket, hogy miként is lehetne megoldáshoz segíteni a „székely kérdés”-t. Vajon mi ismét nem tévedünk el a részletek bozótjában? Előbb vagyunk-e mint a kongresszusiak: tudjuk-e a maga *egészen* látni a helyzetet s a megoldá-

sok vonalán tudjuk-e megkülönböztetni azt, ami valójában *alapvető* és *időtálló*, attól, ami csak *fülvilági* és *időleges*? Az elszigetelten tartott eszmecserék, az egyoldalú vizsgálódások, a hamarosan *nézetté* csontosodó egyéni gondolatok nem térítik-e le lassacskán a „székely kérdés” mai gondviselőit is az eszmélkedés és tervelés helyes útjáról? Ki tud ma ezekre a kérdésekre feleletet adni?

A Székely Nép tudósítása a háromszék megyei székely értekezletéről s az a széljegyzet, melyet ugyanott olvashatunk, arról győz meg, hogy egy *új székely kongresszusnak* minden lehetősége adva van. Talán ez az új kongresszus adhatna feleletet s eloszlatná az aggályoskodást. Tudjuk: itt is, ott is tervek készülnek, ez is, az is a megoldások módzataival foglalkozik, elméleti és gyakorlati vizsgálódások folynak: ha ezeket összefognák s a közös eszmecserének a lehetőségét megnyitnák, akkor bizonyosságot szerezhetnénk: *gyökeres megoldások* tervei készülnek-e vagy pedig csak nyesegetést, ojtogatást ajánlanak, mint annak idején az első Kongresszus alkalmával is. Jobb előbb, mint utóbb tisztázni az elvi kérdéseket. *Egy az út és egy a cél* – ebben bizonyosak vagyunk s a Székely Nép, amely cimbe írta az „egy út” és „egy cél” gondolatát, semmivel sem tenne nagyobb szolgálatot a székely népnek, mint ha serkentőleg hatna a négy székely vármegye felelős vezetőire s általában a „székely kérdés” mai gondviselőire, hogy ezt az új székely kongresszust mihamarább összehívják s ott a mai időknek és a mai látásnak megfelelő módon kidolgozzák a székely kérdés *gyökeres* megoldásának nagy tervét a háború utánra s megbeszéljék a székelyföldi *legsürgősebb* s a teljesebb igényű megoldást *előkészítő* tennivalókat.

Venczel József